

Ο επιούσιος άρτος των πετεινών και των κρίνων

/ Γνώμες

Λίγοι τελικά είναι εκείνοι που πράγματι μεριμνούν μόνο για τον επιούσιο άρτο, άλλοι αναγκαστικά λόγω συνθηκών και άλλοι προαιρετικά ως καρπό ελευθερίας. Αναγκαστικά το κάνουν κυρίως οι πένητες, οι οποίοι γεννήθηκαν τέτοιοι και παραμένουν ίδιοι λόγω καταγωγής ή και κοινωνικής θέσης, ενώ ελεύθερα όσοι δεν απομονώνουν το νόημα της ζωής, δίνοντας προτεραιότητα στην κάλυψη των υλικών αναγκών που συνδέονται με την πόση, την βρώση και την ένδυση, αλλά στα πνευματικά, την Βασιλεία των Ουρανών (Ματθ. 6, 33).

- Του Απόστολου Νικολαΐδη (Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος Ινστιτούτου «Άγιος Μάξιμος ο Γραικός»)

Είναι αυτοί που ακολουθούν την τακτική του Χριστού ο οποίος στην Κυριακή Προσευχή αναφέρεται στον επιούσιο άρτο αφού προτάσσει τα πνευματικά, καθώς γράφει ο ιερός Χρυσόστομος: Βλέπε, πως σε κάθε περίπτωση ο Κύριος αφού

προτάξει τα πνευματικά, τότε μνημονεύει τα αναγκαία του σώματος, και όχι για όλα ει μη μόνο για τον άρτο, ούτε πάλι για την αυριανή ημέρα αλλά για την σημερινή. Αυτά όμως λίγοι τα ακολουθούν, όλοι οι υπόλοιποι, πλούσιοι και φτωχοί, ανήκουν στην κατηγορία εκείνων που δεν αρκούνται στα απολύτως απαραίτητα αλλά άγχονται για τα περισσότερα.

Ωστόσο, επειδή αυτή η αγχώδης μέριμνα δεν έχει αρνητικές επιπτώσεις μόνο στην ατομική ψυχολογία και στις διανθρώπινες σχέσεις αλλά και στη σχέση των ανθρώπων προς το Θεό, ο Χριστός χρησιμοποιεί δύο παραδείγματα από το φυσικό κόσμο για να διδάξει στον άνθρωπο τον ορθό και σωτήριο τρόπο που πρέπει να αντιμετωπίζει τις κοσμικές φροντίδες, μην εξαντλώντας τα πάντα από την εργασία του, αλλά και από την πίστη στην πρόνοια του Θεού: Τα πτηνά του ουρανού και τα λουλούδια του αγρού (Ματθ. 6, 26 εξ.), καλώντας τους μαθητές και ακροατές να «εμβλέψουν» και να «καταμάθουν», ώστε από τα ορώμενα και τα νοούμενα να πάρουν τα ανάλογα μαθήματα, καθώς σχολιάζει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Γιατί εύκολα μεν μπορεί κάποιος να αμφισβητήσει μια θεωρητική διδασκαλία, πολύ δύσκολα όμως μπορεί να αμφισβητήσει αυτό που όλοι διαπιστώνουν με τις αισθήσεις τους στην καθημερινότητα.

Τα πουλιά λοιπόν και τα υπόλοιπα ζώα φροντίζουν για το σήμερα και καθόλου για το αύριο. Τα δε αγριολούλουδα δεν ασχολούνται τα ίδια για το πώς θα στολιστούν για να συναρπάσουν και να θέλξουν τα έντομα, αλλά φροντίζει γι' αυτό η φύση και αυτός που είναι πίσω από αυτή, ο ίδιος ο Δημιουργός. Και διερωτάται ο Χριστός, καλώντας και τους ακροατές να κάνουν το ίδιο: Πόσο λογικό είναι να φροντίζει τόσο σχολαστικά ο Θεός για αυτά που υπάρχουν για τον άνθρωπο, γι' αυτό και είναι κατώτερα σε αξία από αυτά, και όχι για τον ίδιο, που είναι και βασιλιάς της κτίσεως και έχει πολύ μεγαλύτερη αξία από εκείνα;

Ο Χριστός εν προκειμένω επιθυμεί να επισημάνει τη σημασία που έχει η πίστη στη θεία πρόνοια, η οποία είναι συνάρτηση της επιλογής του ανθρώπου να αρκείται στα αναγκαία αντί να πλεονεκτεί και να αναζητά μανιωδώς περισσότερα. Ενδεικτικό της σημασίας μιας τέτοιας στάσης είναι η συμπερίληψή της στην Κυριακή Προσευχή με τη φράση «τόν ἄρτον ἡμῶν τόν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον». Και σχολιάζει ο ιερός Χρυσόστομος: Δεν μας είπε να ζητάμε να μας δώσει ο Θεός πλούτο, καλοπέραση ούτε και πολυτέλεια, αλλά μόνο τον άρτο.

Μετά σ' αυτό το πλαίσιο μπορούμε τώρα να κάνουμε τα παρακάτω σχόλια:

-Η πρόνοια του Θεού για τη φύση και τους ανθρώπους δεν εκφράζεται με έναν μαγικό και αφηρημένο τρόπο αλλά μέσω των φυσικών νόμων. Επομένως η φύση δεν ενεργεί αυτοδύναμα ως ένας άλλος θεός αλλά με μηχανισμούς που ο ίδιος ο Δημιουργός ενέβαλε σ' αυτή. Η χρήση φυσικών παραδειγμάτων από το Χριστό για τη διδαχή και κατανόηση μεγάλων αληθειών φανερώνει την σημαντική συμβολή του φυσικού κόσμου στο έργο της θείας οικονομίας.

-Η πίστη στη θεία πρόνοια δεν αντιφάσκει ούτε είναι απαγορευτική στην εντολή του «ἐργάζεσθαι». Σε όλα τα φυσικά όντα, επομένως και στον άνθρωπο, είναι διάχυτη η προσπάθεια καθημερινής εξασφάλισης της τροφής. Μπορεί τα ζώα και τα πουλιά να μην σπέρνουν ούτε να θερίζουν ούτε και να αποθηκεύουν για το μέλλον, οι άνθρωποι όμως είναι υποχρεωμένοι να καλλιεργούν τη γη, να σπέρνουν και να θερίζουν τους καρπούς της. Το πρόβλημα εντοπίζεται στην αποθήκευση. Τα ερωτήματα εν προκειμένω είναι πολλαπλά: Πρέπει να αποθηκεύουμε, για ποιο λόγο, για ποια χρήση, και κυρίως με ποιο τρόπο;

-Η συσσώρευση αγαθών για τις μελλοντικές ανάγκες συνιστά εν πρώτοις μια πράξη απομίμησης της θείας πρόνοιας, στη λογική ότι ο άνθρωπος ενεργεί καθ' ομοίωση του Δημιουργού του, επιστρατεύοντας το λογικό σε συνάρτηση προς την

αυτεξουσιότητα και την κοινωνικότητά να προνοεί, ιδιαίτερα μετά την πτώση του, όταν χρειάστηκε να αντιμετωπίζει τις αρνητικές αντιδράσεις του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι άλλωστε κάτι που συναντούμε και στην ίδια τη φύση, γιατί μπορεί τα πουλιά και πολλά άλλα ζώα να αρκούνται στην επιούσια τροφή τους, υπάρχουν όμως άλλα, όπως τα μυρμήγκια ή οι μέλισσες, που εργάζονται σκληρά και συσσωρεύουν τα προϊόντα της εργασίας τους για τις άμεσες ανάγκες διατροφής τους. Η διαφορά από τους ανθρώπους έγκειται ότι δεν διακατέχονται από άγχος ούτε και αποθηκεύουν μακροπρόθεσμα και απεριόριστα, όπως κάνουν ή επιθυμούν να κάνουν οι άνθρωποι.

-Η αγωνιώδης μέριμνα τόσο για τον επιούσιο άρτο όσο και κυρίως για τον άρτο των επόμενων ημερών και χρόνων αποστερεί από τον άνθρωπο την πίστη στην πρόνοια του Θεού, ενώ καλλιεργεί το πνεύμα της αυτάρκειας. Ταυτόχρονα απομακρύνει το πνεύμα της ταπείνωσης, με την έννοια ότι στηρίζει τα πάντα στις δικές του δυνάμεις, περιφρονώντας παντελώς την πρόνοια του Θεού, στην οποία άλλωστε οφείλεται και το χάρισμα της εργασίας. Υπάρχει βέβαια και το άλλο άκρο, να εναποθέτει ο άνθρωπος τα πάντα στην φροντίδα του Θεού και ό ίδιος να αδιαφορεί και να παραμένει ανενεργός με το πρόσχημα της απόλυτης εμπιστοσύνης σ' αυτόν. Ωστόσο, όπως επανειλημμένα έχουμε υπογραμμίσει, ο Θεός αδυνατεί να ενεργήσει χωρίς την ενεργή συγκατάθεση (συνέργεια) του ανθρώπου.

-Η επίκληση της βοήθειας του Θεού για την διασφάλιση του επιούσιου άρτου βοηθά τον άνθρωπο να αιτηθεί από τον Θεό και τον πνευματικό άρτο, μια και ο άνθρωπος ως ψυχοσωματικό ον δεν μπορεί να ζήσει μόνο με τον υλικό κατά το λόγο του ίδιου του Κυρίου, ο οποίος διευκρίνισε ότι «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντί ρήματι εκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ» (Ματθ. 4, 4). Η αγωνιώδης μέριμνα για τα περιττά και τα αυριανά είναι πολύ εύκολο να οδηγήσει τον άνθρωπο στην απόλυτη και αποκλειστική προσκόλληση στα γήινα και προσωρινά, αδυνατώντας να δώσει την αληθινή απάντηση στο ερώτημα για το πραγματικό και ουσιαστικό νόημα της ζωής.

-Όταν η μέριμνα υπερβαίνει τα αναγκαία, τα σημερινά, και εκτείνεται στα επιπλέον και μελλοντικά εκθέτει τον άνθρωπο στο πάθος της πλεονεξίας ενώ τον καθιστά δούλο του φόβου και της αγωνίας. Αντίθετα, ο περιορισμός της φροντίδας για τον επιούσιο άρτο, που μεταφράζεται ως παραμονή στα αναγκαία, και η απαλλαγή από το άγχος της πλεονεξίας, ανοίγουν το δρόμο για τη φροντίδα των άλλων με τη λογική ότι τα περιττά ανήκουν σ' αυτούς. Είναι άλλωστε ένας από τους τρόπους που ενεργεί η θεία πρόνοια. Ο Θεός δεν ενεργεί απευθείας αλλά μέσω των ανθρώπων, αφού ο καθένας οφείλει να προνοεί για τον πλησίον στο όνομα του Θεού, θεωρώντας πώς ό,τι έχει δεν είναι για τον ίδιο αλλά για τους

άλλους. Αυτό ακριβώς θέλησε να δείξει ο Χριστός με την παραβολή του άφρονος πλουσίου, ο οποίος αντί να διανείμει στους άλλους όσα η φύση άφθονα του πρόσφερε, φρόντισε να οικοδομήσει και άλλες αποθήκες όχι για τις άμεσες ατομικές ανάγκες ή τις ανάγκες των ενδεών αλλά για την διά βίου υπεραπόλαυση των συσσωρευμένων.

-Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να κατανοηθεί η αποθηκευτική στάση των μυρμηγκιών. Η αποθήκευση αφορά μόνο στις ανάγκες του επόμενου Χειμώνα και όχι ολόκληρου του έτους. Όλο αυτό ερμηνεύεται από τον Παροιμιαστή ως προτύπωση της φρόνησης (Παρ. 6, 6-8). Αντιστοιχεί δε στην δική μας παροιμία: «Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν». Με το ίδιο σκεπτικό μπορούμε να προσεγγίσουμε και την συμπεριφορά των μελισσών: Αποθηκεύουν νέκταρ, παράγουν μέλι και έτσι εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους. Το ίδιο κάνουν και άλλα ζώα, αλλά πάντα στη λογική του «επιούσιου». Έτσι κανείς δεν μπορεί να τα κατηγορήσει για πλεονεξία ή αφροσύνη, για έλλειψη εμπιστοσύνης στο Θεό ή δημιουργία άγχους.

-Από τα παραπάνω γίνονται κατανοητά όσα η ασκητική πατερική παράδοση θεολογεί και εφαρμόζει σε σχέση προς τη χρήση των αγαθών και την αρετή της ακτημοσύνης. Όποιος καλλιεργεί και διακατέχεται από το πνεύμα της ακτημοσύνης διαθέτει τις αναγκαίες προϋποθέσεις ορθής κατανόησης της χριστιανικής ζωής. Ακτημοσύνη δεν σημαίνει απλά την αποφυγή της ιδιοκτησίας, ως προϊόν της αποταμίευσης και αποθήκευσης, έχοντας υπόψη ότι όποιος αποταμιεύει και συσσωρεύει αγαθά τα αποστερεί από τους άλλους αλλά α) ότι ο ακτήμων είναι εσωτερικά ελεύθερος, αρνούμενος να προσκολληθεί στα γήινα,

ώστε να μπορεί να αφιερωθεί αποκλειστικά και ολοκληρωτικά στο Θεό, με δεδομένο ότι όποιος αποδεσμεύεται από την ιδιοκτησία μπορεί ευκολότερα να διαθέσει τον εαυτό του στο Θεό και τους ανθρώπους, β) ότι δεν εργάζεται για τον εαυτό του αλλά για τους άλλους, γ) ότι όλα, ακόμα και τα αναγκαία, είναι δώρα του Θεού και όχι αποκτήματα δικά του, δ) ότι μπορεί να αγαπά χωρίς ιδιοτέλεια. Σε καμιά βέβαια περίπτωση η ακτημοσύνη δεν δηλώνει περιφρόνηση στην ύλη αλλά απεξάρτηση από τις αναγκαιότητες.

-Παραγωγικότερη σε νοήματα είναι η παραπομπή του Χριστού στα αγριολούλουδα, τα οποία εικονίζουν περισσότερο από κάθε άλλο τον τρόπο που η θεία πρόνοια ενεργεί στην κοσμική πραγματικότητα. Ούτε εργάζονται, ούτε παράγουν ούτε και αποθηκεύουν. Ζουν αποκλειστικά με όσα η φύση τους παρέχει. Κανένα από αυτά δεν φροντίζει για τον εαυτό του αλλά υπάρχει αποκλειστικά για τα υπόλοιπα όντα. Η ζωή τους είναι μια διαρκής αποδοχή των συνθηκών που τους προσφέρονται. Ο «επιούσιος άρτος» εν προκειμένω εκφράζεται ως η καθημερινή επάρκεια που επιτρέπει τη συνέχιση της ζωής. Ο δε Χριστός τα εμφανίζει και τα περιγράφει ως μια πειστική εικόνα της εμπιστοσύνης στην θεία πρόνοια. Καλεί δε τους ακροατές όχι απλά να πιστέψουν αλλά να «καταμάθουν», δηλαδή να μαθητεύσουν παρατηρώντας τα αγριολούλουδα.

-Το πλέον εντυπωσιακό από την μαθητεία στα αγριολούλουδα είναι η ομορφιά τους με τα ακόλουθα δεδομένα: α) τα ίδια δεν κάνουν απολύτως κάτι για να είναι όμορφα και εντυπωσιακά, β) η ωραιότητά τους δεν εξαρτάται ούτε και επηρεάζεται από την προσωρινότητα γ) το κάλλος τους δεν συναγωνίζεται καμιά μορφή τεχνητής αισθητικής παρέμβασης, δ) εκπέμπει μια ασκητική απλότητα παρά την πολυπλοκότητα στην κατασκευή της χωρίς να πιέζεται να αποδείξει την αξία της, ε) δεν είναι ανταγωνιστική προς την ομορφιά των άλλων λουλουδιών, στ) είναι ήρεμη και ηρεμιστική, ξένη προς το άγχος, το φόβο και την αγωνία, ζ) αποδέχεται υπομονετικά την καιρική πραγματικότητα, τον ήλιο, την βροχή και τους ανέμους, χωρίς γογγυσμούς και παράπονα, η) διδάσκει με πειστικότητα το πνεύμα της προσωρινότητας των κοσμικών πραγμάτων, θ) αφήνει ορθάνοικτο το δρόμο όχι μόνο για την πίστη στην ύπαρξη ενός Δημιουργού αλλά και στην διαρκή του φροντίδα ακόμα και για τα ίδια τα λουλούδια.

Συμπερασματικά, αν οι συγκεκριμένες παραβολικές εικόνες ήταν χρήσιμες για τους ανθρώπους της εποχής του Χριστού πολύ περισσότερο ωφελούν τον σύγχρονο άνθρωπο που είναι εκτεθειμένος σε ένα περιβάλλον που όχι μόνο κατασκευάζει τεχνητές ανάγκες αλλά και πιέζει για την ικανοποίησή τους, προκαλώντας όχι μόνο τεράστιο άγχος αλλά και πολλαπλά προβλήματα.

Πηγή: pemptousia.gr